

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 330

Finanse

na rzecz zrównoważonego rozwoju

Gospodarka – etyka – środowisko

Redaktorzy naukowci

Leszek Dziawgo, Leszek Patrzalek

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redaktor Wydawnictwa: Barbara Majewska

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Barbara Cibis

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2014

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-460-8

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Marcin Będzieszak: Opłaty za usługi i dochody własne jako źródło finansowania wybranych zadań w miastach wojewódzkich w Polsce	13
Renata Biadacz, Kazimierz Juszczyk: Analiza wykorzystania kolektorów słonecznych do wytworzenia ciepłej wody użytkowej.....	22
Joanna Błach, Anna Doś: Zastosowanie modelu DuPonta w kontekście zarządzania środowiskiem w przedsiębiorstwie – możliwości wykorzystania w praktyce polskich przedsiębiorstw	34
Iwetta Budzik-Nowodzińska: Efektywność ekonomiczna przedsięwzięć inwestycyjnych z zakresu energetyki odnawialnej jako czynnik zrównoważonego rozwoju.....	42
Michał Buszko: Społeczna odpowiedzialność banków giełdowych – korzyści inwestycyjne z tytułu uczestnictwa w RESPECT Index	52
Beata Domańska-Szaruga: Konkurencyjność banków spółdzielczych jako partnerów lokalnych społeczności.....	63
Joanna Działo: Instytucje fiskalne a standardy etyczne w polityce fiskalnej ..	72
Beata Zofia Filipiak: Kierunki i skutki przekształceń lokalnej gospodarki odpadami komunalnymi w świetle zmian ustawowych	80
Monika Foltyn-Zarychta: Koncepcja zmniejszającej się w czasie stopy dyskonta w ocenie efektywności inwestycji publicznych o oddziaływaniach długoterminowych	89
Marzena Ganc, Magdalena Mądra-Sawicka: Wpływy do budżetów gmin przy wprowadzeniu podatku dochodowego w indywidualnych gospodarstwach rolnych	99
Maria Magdalena Golec: Zrównoważony rozwój spółdzielni kredytowych w Polsce w oparciu o zasadę lokalności	108
Karolina Gwarda: Źródła finansowania zakupu zero- i niskoemisyjnych środków transportu publicznego w Polsce	116
Jerzy Gwizdała: Rola Banku Ochrony Środowiska SA w Warszawie w finansowaniu inwestycji w obszarze ochrony atmosfery.....	126
Agnieszka Huterska, Robert Huterski: Wykorzystanie podatku od nieruchomości dla zrównoważonego rozwoju miast na przykładzie Torunia	135
Agnieszka Jachowicz: Główne trendy w polityce podatkowej w krajach Unii Europejskiej w okresie kryzysu	148
Alicja Janusz: Przegląd istniejących i projektowanych rozwiązań w zakresie funduszy restrukturyzacyjnych sektora finansowego w Unii Europejskiej	157

Barbara Karlikowska: Ryzyko środowiska naturalnego a działalność przedsiębiorstw	165
Magdalena Klopott: Mechanizmy finansowania przyjaznego środowisku demontażu statków – fundusz recyklingowy.....	173
Lidia Klos: Wiedza i świadomość ekologiczna studentów	182
Adam Kopiński: Taksonomia i zastosowanie metody Hellwiga w ocenie efektywności funduszy inwestycyjnych	192
Andrzej Koza: Finansowe instrumenty wsparcia samozatrudnienia osób niepełnosprawnych w Wielkiej Brytanii i Polsce	205
Grażyna Leśniewska: Sztuka zrównoważonego życia	214
Agnieszka Lorek: Lokalna polityka energetyczna w zrównoważonym rozwoju gmin śląskich	222
Agnieszka Łukasiewicz-Kamińska: Waluta wirtualna – moda, czy pieniądź przyszłości?.....	231
Ireneusz Miciuła, Krzysztof Miciuła: Energia odnawialna i jej aspekty finansowe jako element zrównoważonego rozwoju Polski	239
Tomasz Piotr Murawski: Ocena działań społecznej odpowiedzialności biznesu – przegląd wybranych metod	248
Marta Musiał: Dylematy zarządzania finansami osobistymi w kontekście koncepcji solidarności międzypokoleniowej.....	258
Bogdan Nogalski, Andrzej Kozłowski: Zarządzanie finansami w samorządzie gminnym wobec wyzwań nowego zarządzania publicznego.....	266
Teresa Orzeszko: Miejsce edukacji finansowej społeczeństwa w strategii społecznej odpowiedzialności biznesu krajowych banków giełdowych w Polsce	274
Agnieszka Parlińska: Wybrane aspekty zadłużania się samorządów gminnych w Polsce	284
Andrzej Parzonko: Przewidywalność i stabilizacja cen mleka jako czynnik zrównoważonego rozwoju gospodarstw rolniczych i przedsiębiorstw przetwórczych.....	293
Monika Pettersen-Sobczyk: Modele biznesowe banków w kontekście koncepcji zrównoważonego rozwoju	301
Dariusz Piotrowski: Wartości islamu a koncepcja zrównoważonego rozwoju	308
Michał Polasik, Anna Piotrowska: Transakcyjne wykluczenie finansowe w Polsce w świetle badań empirycznych.....	316
Adriana Przybyszewska: Determinanty przedsiębiorczości kobiet na przykładzie wybranych krajów	326
Eleonora Ratowska-Dziobiak: Rozwój kanału <i>direct</i> na polskim rynku ubezpieczeń	336
Adam Reczuch: Wykluczenie finansowe osób młodych w perspektywie założenia nowego gospodarstwa domowego	344

Robert Skikiewicz: Bariery w działalności instytucji finansowych na tle zmian sytuacji gospodarczej Polski	352
Beata Skubiak: Wpływ kryzysu finansowego i gospodarczego na rozwój zrównoważony, ze szczególnym uwzględnieniem konsekwencji społecznych.....	361
Sylwia Słupik: Proekologiczne strategie rozwoju przedsiębiorstw województwa śląskiego.....	369
Małgorzata Solarz: Ochrona konsumenta a wykluczenie finansowe stanowiące wynik niewłaściwego zarządzania ryzykiem finansowym codzienności	378
Anna Spoz: E-faktury – nowinka technologiczna czy upowszechniający się sposób dokumentowania transakcji gospodarczych	387
Joanna Stawska: Znaczenie <i>policy mix</i> dla działalności inwestycyjnej przedsiębiorstw w kontekście zrównoważonego rozwoju.....	397
Marek Szturo, Joanna Tomczyk: Rozwój zrównoważony miast jako szansa dla prywatnych inwestycji na przykładzie aglomeracji azjatyckich.....	406
Paulina Szulc-Fischer: Proekologiczne inicjatywy klastrowe	414
Magdalena Ślebocka: Fundusze unijne dla zrównoważonego rozwoju – bariery w pozyskiwaniu i rozliczaniu na przykładzie gmin województwa łódzkiego.....	424
Aneta Tylman: Obszary badań prawno-finansowych zrównoważonego rozwoju – próba identyfikacji	432
Piotr Urbanek: Standardy etyczne polityki wynagradzania kadry kierowniczej w bankach w okresie kryzysu finansowego – próba oceny.....	439
Tomasz Uryszek: Międzypokoleniowa redystrybucja długu publicznego na przykładzie krajów Unii Europejskiej	448
Julia Anna Wachowska: Rynek kredytów mieszkaniowych w Polsce – studium analityczne	458
Damian Walczak: Solidaryzm społeczny a uprawnienia emerytalne grup uprzywilejowanych.....	468
Marcelina Więckowska: Inwestorzy instytucjonalni na rynku inwestycji w energię odnawialną	477
Paweł Witkowski: Ryzyko węglowe – koncepcja i pomiar.....	486
Bogdan Włodarczyk: Tworzenie oferty bankowej z wykorzystaniem bankowości elektronicznej	495
Justyna Zabawa: Zarządzanie kapitałem ludzkim we współczesnych bankach w kontekście ich ekologicznej odpowiedzialności	503
Marika Ziemia, Krzysztof Świeszczak: Reklamy bankowe – między manipulacją a faktyczną potrzebą klientów.....	511

Summaries

Marcin Będzieszak: User charges and own-source revenues as sources of financing selected tasks in voivodeship cities in Poland	21
Renata Biadacz, Kazimierz Juszczak: Analysis of the use of solar collectors to produce hot water	33
Joanna Blach, Anna Doś: The application of the DuPont model in the context of corporate environmental management – evidence from the Polish companies	41
Iwetta Budzik-Nowodzińska: Economic effectiveness of investments related to the renewable energy sources as a factor of sustainable development...	51
Michał Buszko: Corporate Social Responsibility of stock exchange listed banks – investing profits due to participation in RESPECT Index.....	62
Beata Domańska-Szaruga: Competitiveness of cooperative banks as local community partners	71
Joanna Działo: Fiscal institutions and ethical standards in fiscal policy.....	79
Beata Zofia Filipiak: Directions and consequences of the transformation of local economy of municipal waste in the light of changes in the laws.....	88
Monika Foltyn-Zarychta: The concept of time-declining discount rate in the appraisal of public projects with long-term effects	98
Marzena Ganc, Magdalena Mądra-Sawicka: The proceeds to municipalities with the introduction of income tax in individual farms.....	107
Maria Magdalena Golec: Sustainable development of Polish credit cooperatives based on the principle of localness.....	115
Karolina Gwarda: Sources of funding the purchase of zero- and low carbon means of public transport in Poland	125
Jerzy Gwizdała: The role of the environment protection bank JSC in Warsaw in financing investment in the protection of the atmosphere	133
Agnieszka Huterska, Robert Huterski: Application of property tax in sustainable development of towns with town of Toruń as an example.....	147
Agnieszka Jachowicz: Main trends in tax policy in the European Union states in the times of crisis	156
Alicja Janusz: The review of existing and anticipated solutions for the financial sector restructuring funds in the European Union	164
Barbara Karlikowska: Natural environment risk and activities of enterprises	172
Magdalena Klopott: Financing mechanisms of the environmentally friendly ship dismantling – case of recycling fund	181
Lidia Klos: Environmental knowledge and awareness of students.....	191
Adam Kopiński: Taxonomy and application of Hellwig’s method for assessing the effectiveness of investment funds	204
Andrzej Koza: Financial instruments of disabled people self-employment support in Great Britain and Poland	213

Grażyna Leśniewska: Art of sustainable life	221
Agnieszka Lorek: Local energy policy for the sustainable development of the Silesian communities	230
Agnieszka Łukasiewicz-Kamińska: Digital currency – temporary trend or money of future?	238
Ireneusz Miciuła, Krzysztof Miciuła: Renewable energy and its financial implications as a component of sustainable development of Poland	247
Tomasz Piotr Murawski: An evaluation of Corporate Social Responsibility – review of chosen methods	257
Marta Musiał: Personal finance management dilemmas in the context of intergenerational solidarity concept	265
Bogdan Nogalski, Andrzej Kozłowski: Finance management in commune self-government in the face of challenges of new public management	273
Teresa Orzeszko: Importance of financial education of society in CSR strategy of domestic listed banks in Poland	283
Agnieszka Parlińska: Selected aspects of the indebtedness of municipalities in Poland	292
Andrzej Parzonko: Predictability and price stabilization of milk as a factor in the sustainable development of farms and food processing enterprises	300
Monika Pettersen-Sobczyk: Banks business models in the context of sustainable development concept	307
Dariusz Piotrowski: Values of islam and the concept of sustainable development	315
Michał Polasik, Anna Piotrowska: Empirical studies on transactional financial exclusion in Poland	325
Adriana Przybyszewska: Determinants of entrepreneurship of women based on selected countries	335
Eleonora Ratowska-Dziobiak: Development of the direct channel on the Polish insurance market	343
Adam Reczuch: Financial exclusion of young people in the perspective of establishment of a new household	351
Robert Skikiewicz: Barriers of activity of financial institutions against the background of changes in the economic situation of Poland	360
Beata Skubiak: The impact of economic and financial crisis on sustainable development with focus on social consequences	368
Sylvia Słupik: Ecological strategies for the development of Silesian Voivodeship enterprises	377
Małgorzata Solarz: Consumer protection vs. financial exclusion as a result of incorrect everyday financial risk management	386
Anna Spoz: E-invoices – technological novelty or a spreading method of documenting commercial transactions	396

Joanna Stawska: The importance of policy mix for investment activities of enterprises in the context of sustainable development	405
Marek Szturo, Joanna Tomczyk: Sustainable urban development as an opportunity for private investments on the example of Asian agglomerations.....	413
Paulina Szulc-Fischer: Pro-ecological cluster initiatives	423
Magdalena Ślebocka: EU funds for sustainable development – barriers in obtaining and accounting on the example of municipalities of Łódź Voivodeship.....	431
Aneta Tylman: Areas of legal and financial studies of sustainable development – an attempt to identify.....	438
Piotr Urbanek: Ethical standards of top executive’s remuneration policy in the banking sector during the financial crisis – attempt to assess	447
Tomasz Uryszek: Intergenerational redistribution of public debt. The example of European Union countries	457
Julia Anna Wachowska: Housing loans market in Poland – analytical project	467
Damian Walczak: Social solidarity and the pension rights of privileged groups	476
Marcelina Więckowska: Institutional investors in the renewable energy investment market.....	485
Paweł Witkowski: Carbon risk – concept and measurement	494
Bogdan Włodarczyk: Creation of banking offer using e-banking	502
Justyna Zabawa: Human capital management in contemporary banks, in the context of corporate eco-responsibility	510
Marika Ziemia, Krzysztof Świeszczak: Banking advertising – between a manipulation and a real customer need.....	520

Lidia Klos

Uniwersytet Szczeciński

WIEDZA I ŚWIADOMOŚĆ EKOLOGICZNA STUDENTÓW

Streszczenie: Celem artykułu jest przedstawienie wyników badań dotyczących wiedzy i świadomości ekologicznej, przeprowadzonych wśród studentów uczelni szczecińskich. Badania skoncentrowano na ocenie zagrożeń ekologicznych, miejscu środowiska w systemie wartości, przestrzeganiu ochrony środowiska w kontekście działalności gospodarczej na rzecz środowiska, postrzeganiu odpowiedzialności za rozwiązywanie problemów środowiskowych. Otrzymane wyniki pozwalają na szczegółową ocenę wiedzy i stopnia świadomości ekologicznej tej grupy społecznej, która w niedalekiej przyszłości będzie decydowała o tempie wprowadzania trwałego i zrównoważonego rozwoju.

Słowa kluczowe: świadomość ekologiczna, wiedza ekologiczna, zrównoważony rozwój.

DOI: 10.15611/pn.2014.330.19

1. Wstęp

Dawno już dowiedziono, że istnieje zależność między poziomem rozwoju gospodarczego danego społeczeństwa a stanem jego świadomości ekologicznej – częścią świadomości społecznej jest świadomość ekologiczna.

Według D. Kiełczewskiego świadomość ekologiczna jest rozumiana jako „stosunek człowieka do środowiska przyrodniczego, zespół informacji i przekonań na jego temat, a także system wartości, jakim ta osoba kieruje się wobec niego w swoim postępowaniu” [Kiełczewski 2001, s. 163; szerzej zob. Papużyński 2006, s. 33-40].

Dotychczasowe ogólnopolskie badania na temat świadomości ekologicznej Polaków potwierdzają, że jest ona znacznie niższa niż reszty obywateli Unii Europejskiej. Wiedza Polaków na temat ochrony środowiska, klimatu czy przyrody jest powierzchowna, a ich zaangażowanie w sprawę poprawy jakości środowiska, mimo deklaracji – niewielkie. Artykuł ma na celu przedstawienie wyników badań pilotażowych w zakresie wiedzy i świadomości ekologicznej, przeprowadzonych wśród studentów uczelni szczecińskich.

2. Metodyka badań i przebieg procesu badawczego

Badania ilościowe, przeprowadzone za pomocą metody sondażu diagnostycznego z zastosowaniem techniki ankiety na temat wiedzy i świadomości ekologicznej studentów, miały charakter pilotażowy.

Pierwotnie badaniem objęto studentów z trzech wydziałów Uniwersytetu Szczecińskiego: Wydziału Humanistycznego, Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania (WNEiZ) oraz Wydziału Prawa i Administracji na różnych latach edukacji. Na wszystkich wymienionych kierunkach studenci mieli styczność z przedmiotami poruszającymi – w szerszym lub węższym zakresie – problematykę związaną ze środowiskiem i jego ochroną. Na przykład na Wydziale Prawa i Administracji, oprócz przedmiotu „prawo ochrony środowiska”, jest przedmiot „organizacja ochrony środowiska”, na Wydziale Humanistycznym jest przedmiot „ochrona środowiska” i wykład monograficzny „globalne problemy ochrony środowiska”. Natomiast na Wydziale Nauk Ekonomicznych i Zarządzania oprócz zajęć z „ekologii i ochrony środowiska” jest przedmiot „gospodarka a środowisko”.

Należy zaznaczyć, że odpowiedzi badanych studentów na poszczególnych wydziałach i latach studiów znacznie się różniły. Zdecydowanie wyższy poziom świadomości ekologicznej wykazywali studenci trzeciego roku studiów licencjackich i drugiego magisterskich. Najniższy poziom reprezentowali studenci pierwszego roku i jednocześnie ta grupa miała najwięcej trudności z odpowiedziami na pytania zawarte w kwestionariuszu ankiety. Z tego też względu ostatecznie zdecydowano, iż ocenie zostanie poddana właśnie ta grupa badanych respondentów, która reprezentuje pierwszy rok studiów na WNEiZ na kierunku Zarządzanie i Inżynieria Produkcji oraz na Wydziale Prawa na kierunku Administracja. Wybranie reprezentatywnej grupy badawczej (76 osób) miało również uzasadnienie w próbie oceny poziomu wiedzy i świadomości ekologicznej ludzi młodych po średnim etapie edukacji. Autorka zamierza bowiem, biorąc pod uwagę wstępną ocenę pozostałych grup rocznikowych, przeprowadzić porównanie wiedzy i poziomu świadomości ekologicznej ludzi młodych, rozpoczynających studia, z ich wiedzą i poziomem świadomości ekologicznej w końcowym (licencjackim czy magisterskim) etapie edukacji.

Autorka przeprowadziła badanie ankietowe w październiku 2013 r. Ankietowane osoby były w wieku 19-21 lat, większość z nich stanowiły kobiety (68%), z których ponad połowa (52%) mieszka na wsi. Natomiast wśród mężczyzn przeważali mieszkańcy miast do 20 tysięcy (86%).

Ankieta zawierała 33 pytania z zakresu wiedzy i świadomości ekologicznej (oraz 5 pytań metryczki), które pogrupowano w pięć bloków tematycznych, odnoszących się do:

- Blok 1 – dotyczył stopnia zainteresowania kwestiami środowiska i oceny stanu oraz zagrożeń środowiska w skali lokalnej i krajowej.
- Blok 2 – zawierał pytania odnoszące się do pojmowania środowiska i wartości związanych ze środowiskiem.

- Blok 3 – to indywidualne działania podejmowane na rzecz środowiska oraz postawy proekologiczne ankietowanych studentów.
- Blok 4 – zawierał pytania odnośnie do oceny odpowiedzialności poszczególnych podmiotów za stan środowiska oraz ich skuteczność działania.
- Blok 5 – dotyczył poziomu wiedzy ekologicznej badanych osób i stopnia poinformowania o kwestiach dotyczących środowiska.

W artykule przedstawiono te pytania, które dotyczyły ogólnej wiedzy i świadomości ekologicznej badanych.

3. Wyniki badań

W wyniku badania uzyskano informację o tym, jak duża grupa studentów zauważa problemy środowiskowe i jak problemy środowiskowe plasują się w hierarchii problemów cywilizacyjnych budzących zaniepokojenie badanych. Otrzymano dość sprzeczne odpowiedzi. Z jednej strony 71% badanych mężczyzn i 52% kobiet uznało, że w ogóle nie interesują się problemami środowiska i jego ochroną. Z drugiej zaś 100% badanych studentów uważa, że stan środowiska ma wpływ na nasze zdrowie, które w hierarchii ważności zajmuje najwyższe miejsce¹. Również tyle samo badanych uważa, że najważniejszym powodem, dla którego należy chronić środowisko, jest własne zdrowie. W badaniu ogólnopolskim 2/3 ankietowanych było tego samego zdania [Stanaszek, Tędziągowska 2011, s. 9-11].

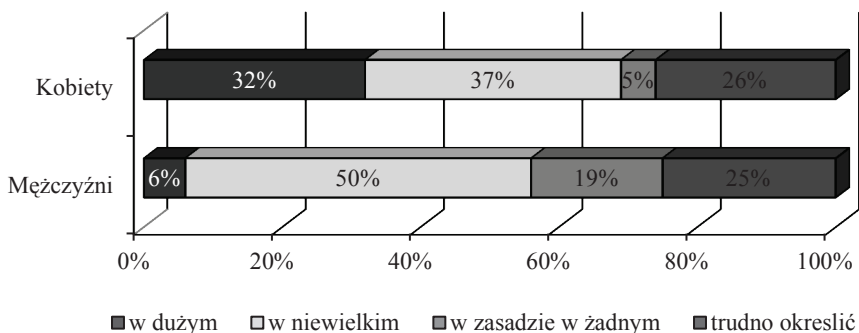
Brak zainteresowania środowiskiem, z jednej strony oraz z drugiej przeświadczenie o niepodważalnym wpływie tegoż środowiska na nasze zdrowie jest wyrazem pewnej niekonsekwencji, którą dodatkowo potwierdzają następne odpowiedzi. Na pytanie: „W jakim stopniu stan środowiska przyrodniczego w naszym kraju jest powodem ich niepokoju?” tylko 6% badanych mężczyzn i 32% kobiet uznało, że w dużym stopniu niepokoją się jego stanem. Wśród prawie 70% mężczyzn i 40% kobiet w niewielkim bądź w żadnym stopniu stan środowiska w naszym kraju nie budzi niepokoju (rys. 1). Z kolei jednej czwartej badanych respondentów trudno zająć stanowisko w tej kwestii.

Brak zainteresowania stanem środowiska nie wynika bynajmniej z poczucia bezpieczeństwa ekologicznego, będącego wyrazem przekonania o dobrym stanie tegoż środowiska, jak w badaniach ogólnopolskich².

Na pytanie, czy obecny stan środowiska w naszym kraju w minionej dekadzie uległ poprawie czy pogorszeniu, taka sama liczba badanych studentów zaznaczyła odpowiedź, że stan środowiska w ostatnich 10 latach poprawił się – uznało tak 38%

¹ Potwierdzają to badania ogólnopolskie pn.: „Świadomość ekologiczna Polaków. Analiza wyników badań ilościowych z lat 1992-2011” [Strumińska-Kutra 2012, s. 9-10].

² Według badania przeprowadzonego przez CBOS w 2011 r. tylko 46% – w 1993 r. było to 78% – respondentów zadeklarowało, że w bardzo dużym i dużym stopniu niepokoją się stanem środowiska w kraju, wskazując tym samym, że uległ on znacznej poprawie w ostatnim okresie [Badania CBOS (*Zachowania proekologiczne Polaków*) 2011, s. 3-4].

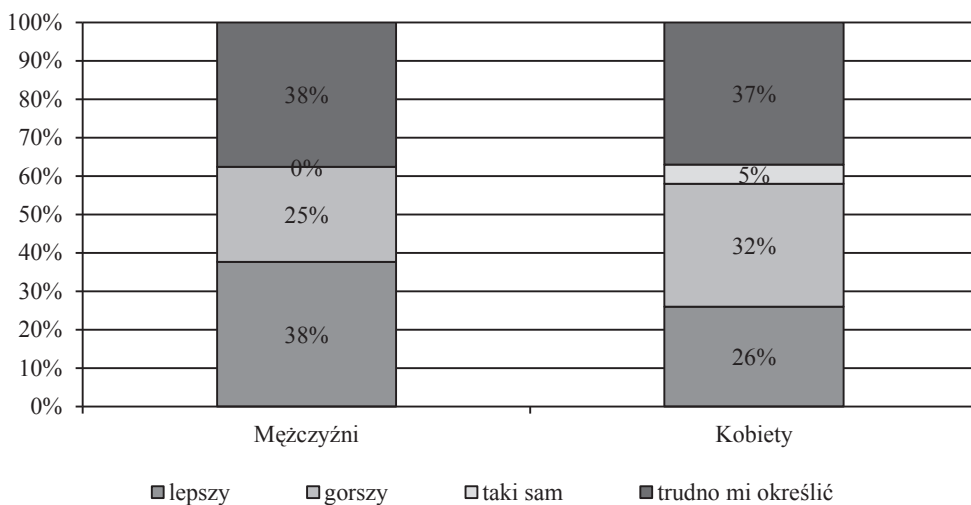

Rys. 1. W jakim stopniu stan środowiska w naszym kraju jest powodem niepokoju?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

mężczyzn i 26% kobiet. Również tyle samo respondentów uznało, że poprawa stanu środowiska jest trudna do określenia – odpowiedziało 38% mężczyzn i 37% kobiet (rys. 2). Świadczy to, że duży procent badanych osób nie ma podstawowej wiedzy na temat stanu środowiska w kraju.

Przedstawione wyniki niestety wpisują się w ogólnopolski trend, a mianowicie grupa osób w wieku 18-24 lata oraz powyżej 65. roku życia nie przykłada wagi do kwestii związanych ze stanem środowiska. O ile w przypadku osób starszych można to wytłumaczyć brakiem wiedzy i niskim poziomem świadomości, o tyle dziwi fakt,

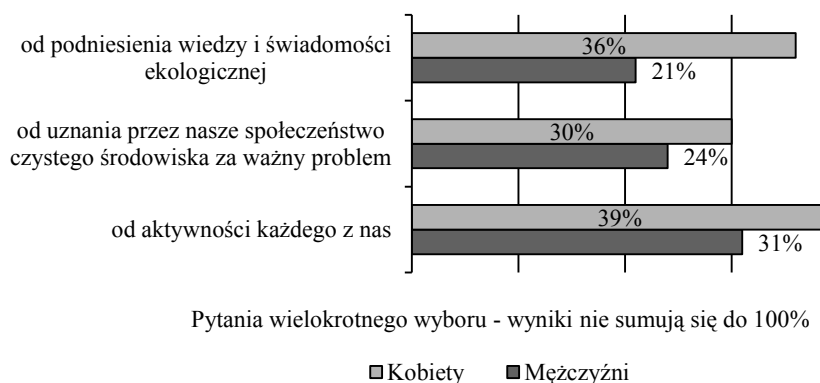

Rys. 2. Czy stan środowiska w naszym kraju jest lepszy czy gorszy niż 10 lat temu?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

że osoby młode wyedukowane, nie są świadome stanu i zagrożeń środowiska. Z drugiej strony można stawiać pod znakiem zapytania obowiązujące programy edukacji.

Mimo braku zainteresowania kwestiami środowiska, które potwierdzają wcześniejsze pytania, pozytywnym aspektem jest fakt, że respondenci są świadomi swojego udziału w procesie kształtowania otaczającego ich środowiska. Na pytanie, od czego zależy poprawa stanu środowiska, większość badanych wskazała indywidualną aktywność każdego z nas³, takiej odpowiedzi udzieliło 39% badanych kobiet i 31% mężczyzn. Następnie od wzrostu świadomości ekologicznej (36% kobiet i 21% mężczyzn) oraz od uznania przez społeczeństwo czystego środowiska za ważny problem (30% kobiet i 24% mężczyzn) (rys. 3).

Rys. 3. Od czego Pana/Panii zdaniem zależy poprawa stanu środowiska?

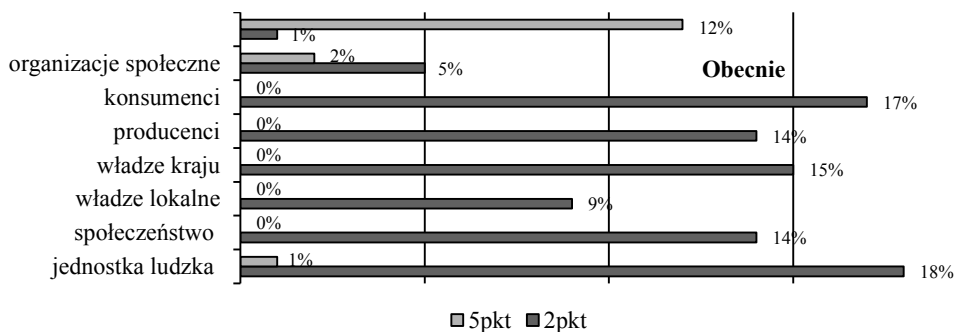
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Badani respondenci mają świadomość, że zarówno poziom wiedzy, jak i ogólna świadomość ekologiczna społeczeństwa jest ważnym krokiem na drodze do dbania o stan i jakość środowiska naturalnego. Jednocześnie sami ankietowani w przeprowadzonym badaniu deklarują jedynie średni poziom wiedzy ekologicznej. Zdecydowanie przeważają tu kobiety, bo aż dziewięć na dziesięć badanych oceniło swój poziom wiedzy jako średni. Natomiast 68% mężczyzn uważa, że reprezentują średni poziom wiedzy, a 29% deklaruje niski jej stan.

Zdając sobie sprawę z indywidualnej odpowiedzialności w kwestiach ochrony środowiska, respondenci, odpowiadając na pytanie o poziom odpowiedzialności i zaangażowania w kwestie środowiskowe pozostałych aktorów indywidualnych i zbiorowych życia społeczno-gospodarczego, uznali, że obecnie w najwyższym stopniu (w skali 0-5 punktów, gdzie 5 jest wartością najwyższą) realizują je organi-

³ Potwierdzając w ten sposób ogólnopolskie badania, w których od 20 lat znacząco wzrosło przekonanie o istotności działań indywidualnych dla poprawy środowiska (79% badanych).

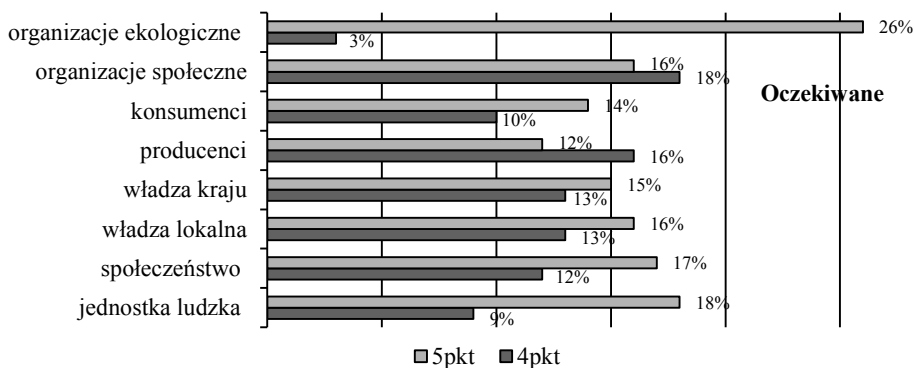
zacje ekologiczne i społeczne (najwięcej wskazań na skali pięciopunktowej). Pozostałych uczestników, tj.: osoby prywatne, konsumentów i władze samorządowe, krajowe, większość oceniła na 2 punkty (rys. 4a).

Rys. 4a. Odpowiedzialność poszczególnych podmiotów za stan środowiska

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Natomiast oczekiwania respondentów dotyczące stopnia odpowiedzialności i zaangażowania w sprawy ochrony środowiska są zgodne co do udziału poszczególnych autorów na poziomie 4-5 punktów w skali oceny. Ponownie badani studenci przypisali szczególną rolę organizacjom ekologicznym i społecznym (uznało tak 26% i 16%) oraz społeczeństwu wskazało tak 17% respondentów (rys. 4b).

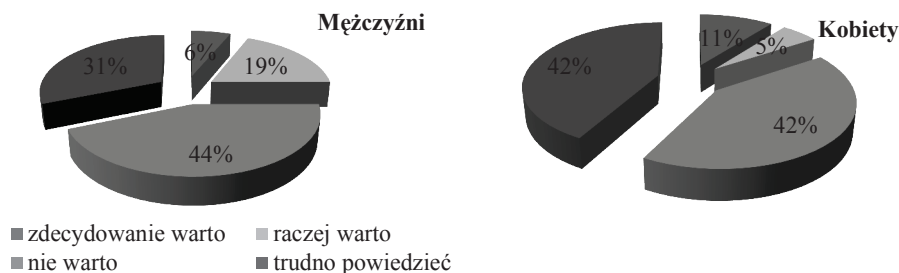

Rys. 4b. Odpowiedzialność poszczególnych podmiotów za stan środowiska

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

W badaniu ogólnopolskim deklarowano zupełnie inne preferencje, w tym przypadku szczególną odpowiedzialnością za stan środowiska i jego ochronę obarczono władze lokalne i wojewódzkie (80% badanych) oraz mieszkańców (51%) [Bołtromiuk 2009, s. 9-10].

Istotnym elementem w kontekście hierarchii ważności środowiska jest odpowiedź na pytanie: „Czy warto przyzwalać na ograniczenie produkcji ze względów środowiskowych, nawet jeśli powodowałyby to wzrost bezrobocia?”. Zdaniem tylko 19% mężczyzn i 5% kobiet warto zamykać takie zakłady, aby utrzymać czyste środowisko. Z kolei ponad 40% kobiet i mężczyzn uważa, że nie warto podejmować takich działań, a 31% mężczyzn i 42% kobiet stwierdziło, że trudno im było zająć w tej kwestii stanowisko (rys. 5).

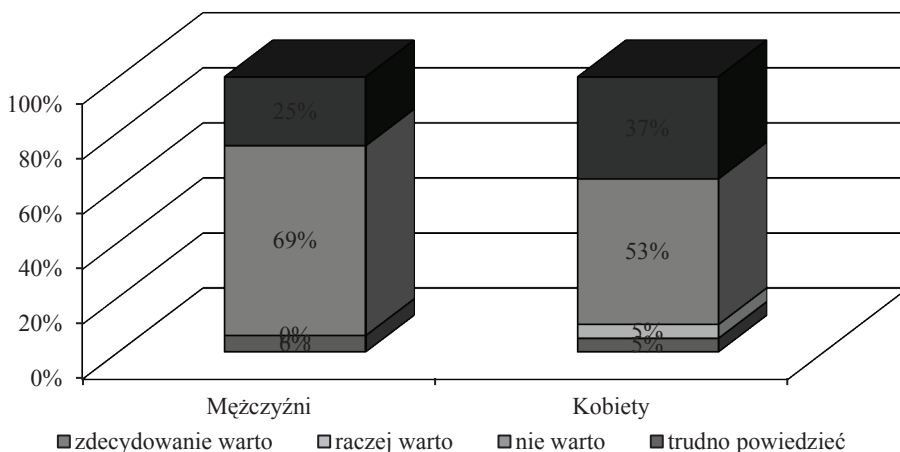
Rys. 5. Czy w sytuacji wysokiego bezrobocia warto dla zapewnienia czystego środowiska zamykać zakłady trujące środowisko?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Natomiast w sytuacji, kiedy ta decyzja wpłynęłaby na możliwość utraty przez nich miejsca pracy, wówczas zdecydowana większość, bo 53% kobiet i 69% mężczyzn, uznało, że nie warto zamykać takich zakładów, a tylko 6% mężczyzn i 10% kobiet było zdania, że jest to działanie słuszne (rys. 6). Podobnych odpowiedzi udzielono w badaniu ogólnopolskim w 2008 r. na pytanie o słuszność ograniczania produkcji szkodliwej dla środowiska – 70% respondentów uznało, że jest to działanie słuszne. Na pytanie, czy na poziomie lokalnym wymogi ochrony środowiska są ważniejsze niż miejsca pracy, odpowiedzi pozytywnej udzieliło już jedynie 23% respondentów [Strumińska-Kutra 2012, s. 10-11]. Taki rozkład wyników badań zdaje się potwierdzać, że sytuacja ekonomiczna kraju (realne problemy na rynku pracy, szczególnie wśród ludzi młodych) wyraźnie ma wpływ na zachowania proekologiczne. W sytuacji kiedy pojawia się potencjalny konflikt pomiędzy troską o przyrodę a na przykład możliwością utraty miejsca pracy, wówczas motywacje ekonomiczne biorą górę nad proekologicznymi.

Jak widać, znacznie łatwiej jest deklarować pewne zachowanie w odniesieniu do sytuacji ogólnych, natomiast na kwestie związane z bliższym otoczeniem bądź bezpośrednio z osobą badaną ujawniają się zupełnie inne preferencje, które potwierdzają również badania ogólnopolskie [Strumińska-Kutra 2012, s. 11].

Dlatego też kolejną kwestią związaną z omawianymi zagadnieniami są indywidualne zachowania proekologiczne i podejmowane działania na rzecz ochrony środowiska przez respondentów.

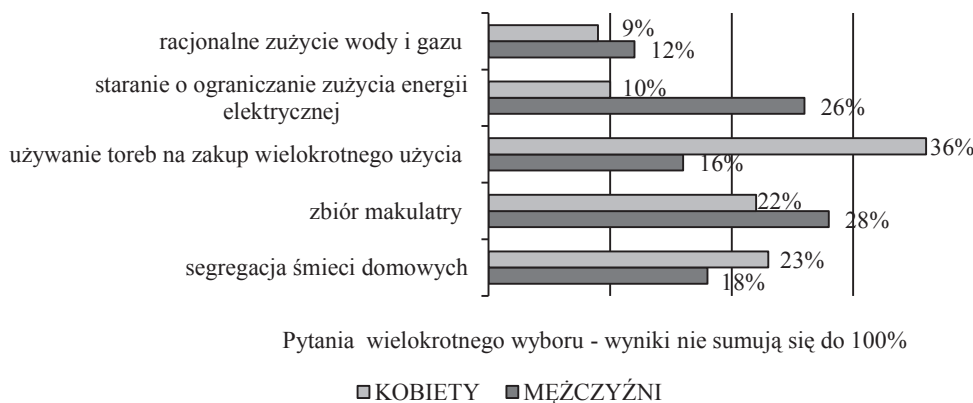
Rys. 6. Jeżeli byłaby Pani/Pan pracownikiem takiego zakładu, to jaka byłaby Pani/Pana decyzja co do jego zamknięcia?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

W kwestii ważności podejmowanych działań w kontekście rozwiązywania problemów środowiskowych najczęściej wskazywano na: alternatywne źródła energii jako działanie mające istotny wpływ na ochronę środowiska (27%), następnie umieszczanie jednorazowych butelek w specjalnych pojemnikach (22%), zbiór makulatury (20%) i wspieranie firm produkujących towary przyjazne środowisku (19%). Natomiast za działania przesadne uznano: kupowanie ekologicznej żywności (19%), kupowanie odzieży z tkanin naturalnych (17%) i bojkotowanie firm o negatywnej opinii z punktu widzenia ochrony środowiska (9%).

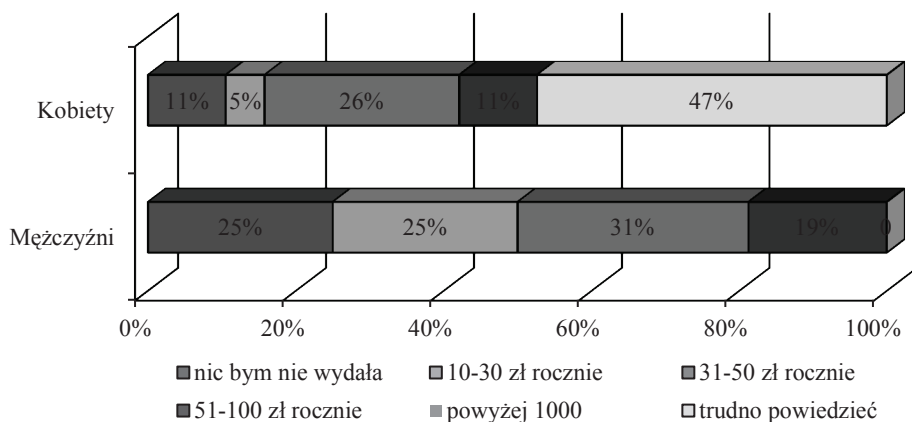
Na pytanie o indywidualne preferencje działań podejmowanych na rzecz ochrony środowiska w codziennym życiu, badane studentki wykazały się znacznym zaangażowaniem w korzystanie z toreb wielokrotnego użycia i segregację śmieci (odpowiedni 36% i 23% badanych kobiet). W przypadku mężczyzn zdecydowanie dominował zbiór makulatury (28%) i działania w zakresie oszczędności energii elektrycznej, które deklarowało 26% badanych (rys. 7).

Natomiast w kwestii finansowej znacznie bardziej proekologiczni są mężczyźni, w sumie 56% badanych zadeklarowało, że byłoby skłonnych rocznie wydać na ochronę środowiska od 31 do 100 złotych. Z kolei wśród kobiet aż 47% ankietowanych stwierdziło, że nie przeznaczyłoby na ten cel żadnych środków finansowych (rys. 8). W odpowiedzi na to pytanie można, podobnie jak w metodzie wyceny środowiska WTP (*Willingness to Pay*), oczekiwać, że czym innym jest kwestia deklarowania poniesienia określonych kosztów finansowych na dane działanie, a zupełnie czym innym faktyczne wydatkowanie środków. Co zresztą potwierdzają badania ogólnopolskie, w których na przykład gotowość do ekologicznych zakupów wyrażało 77% badanych, a jedynie 13% dokonywało tego typu zakupów [Bołtromiuk 2008, s. 14-17].

Rys. 7. Proszę zaznaczyć, które z poniższych zachowań Pan/Pani stosuje?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Rys. 8. Ile byłby Pan/Pani skłonny wydać na ochronę środowiska?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Biorąc pod uwagę przedstawione wyniki badania należy pamiętać, że decydujące znaczenie dla działań proekologicznych może mieć nie tylko motywacja proekologiczna, ale także – a może przede wszystkim – ekonomiczna.

4. Wnioski

Jak pokazują badania, z jednej strony studenci są świadomi swojego udziału w procesie kształtowania otaczającego środowiska i odpowiedzialności indywidualnej za jego stan, mimo że deklarują bardzo niski poziom zainteresowania tymi kwestiami i ogólnie średni poziom wiedzy. Natomiast wśród motywów skłaniających ich do działań na rzecz ochrony środowiska pozycja motywu zdrowotnego jest niepodważalna.

Z drugiej strony badani studenci wskazują, że dominujące znaczenie dla działań proekologicznych ma indywidualne zaangażowanie, jak np.: segregacja śmieci, zbiór makulatury czy używanie toreb ekologicznych. Również w niezwykle klarowny sposób pokazują lokowanie odpowiedzialności za stan środowiska i jego ochronę w najbliższym otoczeniu, przypisując znaczącą rolę organizacjom ekologicznym i społecznym. Z praktycznego punktu widzenia badani studenci wpisują się w ogólnopolską charakterystykę. Niepokojący jednakże jest fakt stosunkowo niskiej wiedzy, jaką deklarują. Należy jedynie mieć nadzieję, że są to tylko deklaracje, które – jak wiemy – nie zawsze się potwierdzają.

Literatura

- Badania CBOS niezależne z 2011, na podstawie komunikatów z badań dostępnych na stronie http://www.cbos.pl/PL/publikacje/raporty_2011.php.
- Bołtormiuk A., *Polacy w zwiercadle ekologicznym*, Instytut na rzecz Ekorozwoju, Warszawa 2008.
- Bołtormiuk A., *Świadomość ekologiczna Polaków – zrównoważony rozwój*, Instytut na rzecz Ekorozwoju, Warszawa 2009.
- Kielczewski D., *Ekologia społeczna*, Wyd. Ekonomia i Środowisko, Białystok 2001.
- Ocena współzależności ekologicznych, społecznych, ekonomicznych w kontekście zielonej gospodarki w odniesieniu do wskaźników mikro i makro ekonomicznych – wyniki badań ilościowych*. Raport końcowy zrealizowany w ramach projektu „Zielony potencjał subregionu płockiego szansą rozwoju rynku pracy”, Wyd. Doradztwo Personalne SET Sztomperska-Ejdys, Płock 2012.
- Papuziński A., *Świadomość ekologiczna w świetle teorii i praktyki (Zarys politologicznego modelu świadomości ekologicznej)*, Problemy Ekorozwoju 2006 vol. 1, nr 1.
- Stanaszek A., Tędziągolska M., *Badanie świadomości ekologicznej Polaków ze szczególnym uwzględnieniem energetyki przyjaznej środowisku*, Instytut na rzecz Ekorozwoju, Warszawa 2011.
- Strumińska-Kutra M., *Świadomość ekologiczna Polaków analiza wyników badań ilościowych z lat 1992-2011*, Instytut na rzecz Ekorozwoju, Warszawa 2012.

ENVIRONMENTAL KNOWLEDGE AND AWARENESS OF STUDENTS

Summary: An aim of the article is to show own results of the pilot studies about environmental awareness and knowledge conducted among college students in Szczecin. The research focused on the size of environmental threats, place of environment in value system, respect for the environmental protection in the context of economic activity for the environment and the perception of responsibility for solving environmental problems. The results will allow an in-depth assessment of knowledge and the level of environmental awareness of this social group, which in the near future will decide about the pace in the introduction of permanent and sustainable development.

Keywords: environmental awareness, ecological knowledge, sustainable development.